

Η περιοχή της Κεντρικής Ροδόπης στο σύστημα των ρωμαϊκών δρόμων

Μίτκο Μαντζάροφ

Όταν μιλάμε για την περιοχή της Κεντρικής Ροδόπης αυτό σημαίνει η περιοχή του Smolyan σήμερα, που γεωγραφικά είναι μέρος της Δυτικής Ροδόπης.

Η περιοχή της Κεντρικής Ροδόπης ήξε μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων στα Βαλκάνια από την αρχαιότητα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι εδώ είναι η πιο άμεση οδική σύνδεση μεταξύ της θρακικής γης και της βόρειας ακτής του Αιγαίου. [1]. Ιδιαίτερα η δυνατότητα στον επικοινωνιακό τομέα στην περιοχή της Κεντρικής Ροδόπης ήταν εμφανή κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, όπως σε αυτό το έδαφος εντοπίστηκαν τρεις μεγαλύτεροι ρωμαϊκοί δρόμοι: Κεντρικός, Ανατολικός και Δυτικός [2]. Οι δρόμοι σύνδεσαν την κύρια πόλη της ρωμαϊκής επαρχίας της Θράκης - Φιλιππούπολη, με τις μεγάλες πόλεις κατά μήκος της βόρειας ακτής του Αιγαίου και την ανώτερη ρωμαϊκή οδός - Εγνατία Οδός (Via Egnatia) (Εικ. 1).

Εκτός από τους παραπάνω τρεις σημαντικούς Ρωμαϊκούς δρόμους στη Ροδόπη υπήρχαν πολλοί με τοπικό χαρακτήρα. Το θέμα της έκθεσης αυτής είναι οι κύριοι Ρωμαϊκοί δρόμοι - περιγραφή των δρομολογίων τους, τον τρόπο κατασκευής και την ταξινόμηση.

Κ Κεντρική ρωμαϊκή οδός είναι η συντομότερη διαδρομή που ακόμα στην Ρωμαϊκή εποχή ήταν δεμένη η Φιλιππούπολη με την Εγνατία Οδό και με τις πόλεις του Αιγαίου. Από τους τρεις μεγάλους δρόμους είναι ο μόνος που η διαδρομή βρίσκεται στην περιοχή της Κεντρικής Ροδόπης. Νότια, μετά την Φιλιππούπολη εντοπίστηκε ψηλά στα βουνά του Chernatitsa και διέσχισε τις περιοχές των χωριών Churen και Tamrash. Στην περιοχή του χωριού Tamrash, η διαδρομή της ρωμαϊκής οδού πέρασε από ένα αρχαίο φρούριο που P. Deliradev ορίζεται να ήταν καθ' οδόν πύργο [3]. Συνεχίζοντας προς τα νότια, ο Κεντρικός δρόμος περνάει κατά μήκος της ανατολικής πρόποδες της βουνοκορυφής Moder και τελωνεία στην περιοχή του τουριστικού καταφυγίου "Persenk." Σε αυτή την περιοχή διέσχισε τα χωριά Lilkono και Orehono, περιοχής Asenovgrad.

Στην περιοχή του χωριού Orehono είναι καλά διατηρημένα τμήματα του οδοστρώματος του δρόμου, που σήμερα χρησιμοποιείται ως ένα μονοπάτι πεζοπορίας. Μετά την καλύβα "Persenk" η ρωμαϊκή οδός συνεχίζει νότια με μια μικρή ανάβαση στην κορυφή Persenk φθάνοντας την περιοχή Mezargidik. Σε αυτό το τμήμα, σε μήκους περίπου 3 χλμ, η διαδρομή του είναι πολύ καλά διατηρημένη (Εικ. 2). Από την περιοχή Mezargidik η διαδρομή συνεχίζεται νότια προς την περιοχή Gluhite kamani. Περίπου 3 χλμ ανατολικά της περιοχής αυτής, στην περιοχή Zaburdaska chuka είναι τα αρχιτεκτονικά λείψανα του θρακικού ιερού από την ύστερη αρχαιότητα [4]. Συνεχίζοντας προς τα νότια, ο δρόμος έχει φτάσει στο σημερινό θέρετρο του Παμπόροβο. Λόγω της μεγάλης οικοδομικής στο Παμπόροβο σήμερα είναι δύσκολο να ανιχνευθούν τα ίχνη του. Σύμφωνα με τον Δ. Damianov στο Παμπόροβο είναι μια παρέκβαση από τον κεντρικό δρόμο, η οποία οδηγεί στα σημερινά χωριά Stoikite, Stikal, και Gela. [5] Σε γενικές γραμμές, από το Παμπόροβο η κατεύθυνση του δρόμου είναι προς τον νότο, προς τις λίμνες του Smolyan και βόρεια προάστια της πόλης του Σμόλιαν. Πριν να περάσει από το Σμόλιαν, ο ρωμαϊκός δρόμος περνάει κοντά στο αρχαίο κάστρο Turluka [6].

Κατά πάσα πιθανότητα ο δρόμος περνάει από τη Black River στην Μπέη γέφυρα. Σε αυτό το σημείο μέχρι το τέλος του εικοστού αιώνα, έχει διατηρηθεί μέρος του πετροστρώματος του. Μετά το « Μπέη Bridge » ο δρόμος ανεβαίνει ένα λόφο Kainadinski και δυτικά κατά μήκος της κορυφογραμμής φτάνει στους πρόποδες της κορυφής Izvovets. Εδώ ο δρόμος κάνει μια μεγάλη στροφή και αλλάζει την κατεύθυνση προς τον νότο. Στην κορυφή Izvovets ήχε μία παράκβαση από τον κεντρικό δρόμο, που οδήγησε στην Δύση στο χωριό Mogilitsa και από εκεί προς τον νότο - στις πηγές του Άρδα. Στην παρέκβαση αυτή το 1706 πέρασε ο Γάλλος περιηγητής Paul Lucas, ο οποίος στις περιγραφές του δίνει λεπτομερείς και πληροφορίες σχετικά με τον δρόμο από το χωριό Mogilitsa [7] .

Η κατεύθυνση του Κεντρικού ρωμαϊκού δρόμου μετά την κορυφή Izvovets είναι προς νότο έως το χωριό Turyan, Smolyan. Στην διεύθυνση αυτή επικαλύπτει τη διαδρομή του σύγχρονου δρόμου προς το χωριό Turyan επειδή η τοπογραφία του τόπου δεν επιτρέπει να σχεδιάσετε μια διαδρομή από αλλού, εκτός όπου ο δρόμος περνάει προς το σημερινό χωριό Turyan. Μετά το Turyan ο δρόμος συνεχίζει προς τον νότο, περνώντας από τον οικισμό Milkono και κατευθύνει προς το χωριό Κόσνιτσα του Smolyan. Στο κομμάτι του δρόμου ανάμεσα στα χωριά Turyan και Κόσνιτσα σε ορισμένα σημεία φαίνονται καλοδιατηρημένα τμήματα του οδοστρώματος (Εικ. 3). Το πλάτος του δρόμου σε αυτό το τμήμα είναι περίπου 2 m.

Κατεβαίνοντας προς το Άρδα, ο δρόμος διέσχισε τον ποταμό από μια γέφυρα, η οποία πιθανόν βρισκόταν στη θέση της σύγχρονης γέφυρας στο χωριό Κίσνιτσα[8]. Από την τοπογραφική άποψη αυτό είναι το πιο κατάλληλο μέρος για την κατασκευή της γέφυρας πάνω από τον ποταμό Άρδα, που αναμφισβήτητα χρησιμοποιήθηκε από τους Ρωμαίους. Ο δρόμος περνάει μέσα από τις νοτιοανατολικές παρυφές του χωριού Κόσνιτσα και νότια αρχίζει να ανεβαίνει στην κορυφογραμμή του βουνού προς την κορυφή Κομ. Περίπου σε 300 m ανατολικά της διαδρομής του δρόμου κοντά στο χωριό Κόσνιτσα λίσκεται το βυζαντινό φρούριο του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Α (527-565) [9]. Η παρουσία του φρουρίου στη θέση αυτή δείχνει ότι ο Ρωμαϊκός δρόμος χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου V-VI αιώνα και ήχε τοπική παρέκβαση.

Ο Ρωμαϊκός δρόμος συνεχίζει προς τον νότο, περνώντας δυτικά από την κορυφή Karaburun και έχει φτάσει νοτιοδυτικά τους πρόποδες της κορυφής Κομ. Το πλάτος του οδοστρώματος είναι περίπου 2,00 m (Εικ. 4) [10]. Για δάπεδο χρησιμοποιήθηκαν πέτρινες πλάκες που είναι αραδιασμένες σε μεγάλη πλευρά. Στις δύο πλευρές του δρόμου είναι περιορισμένος με μεγαλύτερες πέτρες που σχηματίζουν το κράσπεδο του δρόμου. Από νότιους πρόποδες της κορυφής Κομ η κατεύθυνση του δρόμου είναι προς τα νοτιοδυτικά. Μετά από 1,2 χιλιόμετρα, πάλι αλλάζει την κατεύθυνση προς τον νότο και φτάνει στην περιοχή Sedlovinata όπου διασχίζει τα βούλγαρο-ελληνικά σημερινά σύνορα και μπαίνει στην Ελλάδα. Στο κομμάτι του δρόμου ανάμεσα των νότιων προπόδων του Κομ και της περιοχής αυτής, το οδοστρώμα είναι πολύ καλά διατηρημένο. Στην επιφάνεια μπορεί να δει κανείς τις καθαρές πέτρες που σχηματίζουν τον δρόμο και τα κράσπεδα πέτρα.

Η αρχαιολογική έρευνα στην περιοχή μέσω της οποίας πέρασε ο ρωμαϊκός δρόμος δείχνει ότι συνεχίζει στο έδαφος της Ελλάδας, συνεχίζει να ακολουθήσει μια ήπια κλίση στο ορεινό ανάγλυφο του εδάφους στα νοτιοανατολικά και ως το σημείο εκκίνησης χρησιμοποιήθηκε ο οδικός σταθμός Torius. Σε αυτό το κεντρικό σταθμό ο ρωμαϊκός δρόμος συνδέεται με τον κεντρικό δρόμο - Via Egnatia [11].

Η καλή συντήρηση της Κεντρικής ρωμαϊκής οδού έδωσε την ευκαιρία να ανιχνεύσουμε ολόκληρο το κομμάτι του και να προσδιορίσουμε τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν στην κατασκευή του

έργου. Χτίσθηκε σύμφωνα με όλες τις απαιτήσεις της ρωμαϊκής κατασκευής για το ορεινό δρόμο με σταθερό στρώμα από πέτρα. Το στρώμα αυτό είναι ανάλογα με το έδαφος και ανάλογα με διάφορες πλαγιές του βουνού και έχουν διαφορετικό σχήμα. Κανονικά το πλάτος του οδοστρώματος ήταν 2 μέτρα. Στις περιοχές όπου το έδαφος προσφέρει δρομολόγηση μακρύ και ίσια το πλάτος φτάνει από 2,8 m - 3 m. Τέτοιες περιπτώσεις έχουν καταγραφεί στους πρόποδες της κορυφής Persenk [12]. Συνολικά, η επιφάνεια του δρόμου έχει κατασκευαστεί με τον ίδιο τρόπο με μεγάλες πέτρες, φθάνοντας έως 0,4 x 0,6 m. Στο μεγαλύτερο μέρος, οι πέτρες που σχηματίζουν το πρόσωπο της διαδρομής, στοιβάζονται σε μία βάση από χώμα και μικρές πέτρες (Εικ. 5). Και οι δύο πλευρές του δρόμου περιορίζονται από μεγάλες πέτρες που αποτελούν το κράσπεδο του δρόμου. Ο σκοπός τους δεν ήταν μόνο να περιορίσει την πλευρά του δρόμου, αλλά για να σταθεροποιήσει, και ειδικά την απότομη πλευρά.

Τα απότομα τμήματα του δρόμου τα ξεπέρασαν με σερπαντίνες. Τέτοιες περιπτώσεις έχουμε κατά μήκος της ρωμαϊκής οδού στις νότιες περιοχές της υψηλής περιοχής Chernatitsa. Για να αποφευχθεί την γλίστρωση στις σερπαντίνες σε όλο το πλάτος του οδοστρώματος ήταν τοποθετημένες πλάκες από πέτρες που σχηματίζουν τα κατώτατα όρια σχεδόν 0,05 μ. την ίδια τοποθέτηση του δρόμου υπάρχει κατά μήκος της δυτικής ρωμαϊκής οδού στην περιοχή Markono Kale βορειοανατολικά του Dospat [13] και σε ορισμένους ορεινούς δρόμους στην πρώην Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. [14]

Η πλήρης ανάλυση της έρευνας της Κεντρικής ρωμαϊκής οδού δείχνει ότι από την Φιλιπούπολη, περνάει στα υψηλότερα τμήματα της Ροδόπης. Αν και το ορεινό ανάγλυφο είναι πολύ δύσκολο, οι Ρωμαίοι παρέμειναν πιστή στην βασική αρχή της στην κατασκευή ενός δρόμου - να είναι σύντομη και άμεση. Πραγματικά, αυτή η διαδρομή είναι η συντομότερη οδική αρτηρία που συνδέει την Φιλιπούπολη με την Βία Εγνατία στο σταθμό Torigus. Αυτός είναι ο κύριος λόγος για την οικοδόμηση της. Σαν κεντρική οδική αρτηρία ο κεντρικός ρωμαϊκός δρόμος μπορεί να οριστεί ως: "Ρωμαϊκός δρόμος Φιλιπούπολη - Torigus".

Όσον αφορά την ημερομηνία της οικοδόμησης του δρόμου Φιλιπούπολη - Torigus, ας υποθέσουμε ότι ως άμεση οδική αρτηρία στην οροσειρά της Ροδόπης, που συνδέει την μεγαλύτερη πόλη της επαρχίας της Θράκης - Φιλιπούπολη, με την Εγνατία Οδό, ήταν χτισμένο με σθατερά πέτρα στα αρχικά χρόνια μετά την κατάκτηση της Θράκης και έγινε μια ρωμαϊκή επαρχία. Από την άποψη αυτή, ο ρωμαϊκός δρόμος Φιλιπούπολη - Torigus θα πρέπει να τεθεί ως συνέχεια της ρωμαϊκής οδού Oescus - Φιλιπούπολη [15].

Ο ανατολικός ρωμαϊκός δρόμος πραγματοποιήθηκε την σχέση της κύριας πόλης της επαρχίας της Θράκης - Φιλιπούπολη από το πέρασμά Torolonska με το εσωτερικό της οροσειράς της Ροδόπης και με την κοιλάδα του ποταμού Άρδα. Ο κύριος λόγος για την κατασκευή του δρόμου ήταν τα πλούσια μεταλλεύματα στην περιοχή της Ροδόπης. Ο δρόμος ήταν χτισμένος στο πιο εύκολο εύκολο μέρος του βουνού, από τις περιοχές Dobrostan, Krushevaska και Radyuna planina που βρίσκονται στην περιοχή της Μέσης Ροδόπης. Το στρώμα του δρόμου είναι καλά διατηρημένο στη βορειοδυτική πλαγιά της κορυφής Studenetz στο Radyuna planina (Εικ. 6) [16].

Οι μελέτες για τον Ανατολικό Ρωμαϊκό δρόμο μέσα από την Ροδόπη δείχνουν ότι αναπτύχθηκε ανάλογα με το έδαφος, το οποίο έχει περάσει και οι δυνατότητες για την ευκολότερη προμήθεια με πέτρες για να σχηματίζουν την επιφάνεια του δρόμου. Στις ορεινές περιοχές, χτίζοντας τον δρόμο χρησιμοποιήθηκαν πέτρινες πλάκες, οι οποίες βρίσκονται στα περισσότερα μέρη της Ροδόπης.

Τα δεδομένα από τις ιστορικές πηγές και από τις αρχαιολογικές έρευνες σχετικά με τα προβλήματα των αρχαίων δρόμων στην Δυτική Ροδόπη μου δίνουν λόγο να πιστεύω ότι η Ανατολική ρωμαϊκή οδός μέσα από την Ροδόπη χτίστηκε επάνω στις υπάρχουσες από την προ-ρωμαϊκή εποχή δρόμους με κατεύθυνση πόλη Άβδηρα - διάβαση Elidzhe - Radyna planina - Krushevka planina – διάβαση Topolovska – κοιλάδα του Εύρου. Αυτή ήταν η πιο άμεση οδική αρτηρία της ακτή του Βόρειου Αιγαίου στην οροσειρά της Ροδόπης προς την Θράκη. Είναι πιθανός αυτή η διαδρομή να έχει χρησιμοποιηθεί από τον Αλέξανδρο της Μακεδονίας κατά τη διάρκεια της πορείας του το 335 π.Χ. από την Αμφίπολη στη Ροδόπη προς το Hemus [17].

Ο ανατολικός ρωμαϊκός δρόμος έχει χρησιμοποιηθεί έντονα και στην εποχή του Μεσαίωνα. [18] Ήταν η πιο σημαντική και η πιο άμεση οδική σύνδεση από το Αιγαίο μέσα από το Radyna planina, από την κοιλάδα του ποταμού Yugovska, από την κοιλάδα του ποταμού με τη μεσαιωνική πόλη του Τσεπελάρε με τη μεσαιωνική πόλη Estanimak. Σε αυτό το δρόμο έχουν περάσει και οι ευρωπαίοι ταξιδιώτες Paul Lucas και Auguste Viquesnel κατά τη διάρκεια αποστολών του να εξερευνήσουν την περιοχή της Ροδόπης [19].

Ο δυτικός ρωμαϊκός δρόμος μέσα από την Ροδόπη όπως και οι άλλοι Ρωμαϊκοί δρόμοι στα βουνά της Ροδόπης, δεν είναι περιγραφόμενοι στους ρωμαϊκούς οδηγούς. Για την ύπαρξή του ως ανεξάρτητο δρόμο που συνδέει τη Φιλιπούπολη με τον σταθμό Besarara και το ορεινό όγκο της Ροδόπης και την κοιλάδα του ποταμού Μέστα και το Αιγαίο, μπορεί να κριθεί μόνο από τις ακόμα καλά διατηρημένα τμήματα του οδοστρώματος στο δρόμο και τα αρχαιολογικά και αρχιτεκτονικά λείψανα και αρχαία χωριά που βρίσκονται κοντά στην διαδρομή του [20]. Το μεγαλύτερο μέρος του δρόμου περνάει στην περιοχή της Μέσης Ροδόπης. Συνολικά η κατεύθυνση του δρόμου ήταν βορειοανατολικά - νοτιοδυτικά. Το στρώμα του από πέτρες είναι πολύ καλά διατηρημένο στην περιοχή Markovo kale η οποία είναι σε 3 χλμ βορειοανατολικά από Dospat και 5 χλμ βορειοδυτικά από το χωριό Zmeitsa (Εικ. 7).

Οι παρατηρήσεις που έγιναν νότια και νοτιοδυτικά από το Dospat, διαπίστωσαν ότι ο Δυτικός ρωμαϊκός οδός μέσα από την Ροδόπη συνεχίζει προς τα νοτιοδυτικά της κοιλάδας του ποταμού Μέστα και στην ρωμαϊκή πόλη της Νικόπολης ad Nestrum.

Ο τρόπος του σχηματισμού του οδοστρώματος και του πλάτους του οδοστρώματος του Δυτικού Ρωμαϊκού δρόμου είναι πανομοιότυπος με εκείνο του Κεντρικού και Ανατολικού δρόμου. Είναι πιθανός ότι το στρώμα σε αυτούς τους δρόμους την έχουν κάνει ταυτόχρονα - κατά τα πρώτα χρόνια μετά την κατάληψη της Θράκης από τους Ρωμαίους.

Ο δυτικός ρωμαϊκός δρόμος λειτουργούσε πιο εντατικά μετά από την αρχή του τέταρτου αιώνα, όταν η ρωμαϊκή πόλη της Νικόπολης ad Nestrum ήταν στο αποκορύφωμά της. Κατά την περίοδο αυτή, ο Δυτικός ρωμαϊκός δρόμος ως ανεξάρτητη αρτηρία θα πρέπει να ορίζεται ως εξής: «Η ρωμαϊκή οδός Φιλιπούπολη - Besarara - Nikopolis Nestum - Φίλιπποι.»

Σύμφωνα με την προτεινόμενη κατάταξη των ρωμαϊκών δρόμων στο κοινό Βαλκανικό οδικό δίκτυο οι τρεις μεγάλοι ρωμαϊκοί δρόμοι μέσα από την Ροδόπη μπορεί να χαρακτηριστούν ως «κύριους Ρωμαϊκούς δρόμους μέσα από την Ροδόπη», οι οποίοι είναι ως μία ομάδα των δευτερευόντων ρωμαϊκών δρόμων [21]. Αυτή στην πραγματικότητα επιβεβαιώνει τη στρατηγική θέση της περιοχής της Μέσης Ροδόπης στο σύστημα των ρωμαϊκών και πρώιμων βυζαντινών δρόμων.

Плугъс:

- [1] **Маджаров**, М. Римски пътища в България. Принос в развитието на римската пътна система в провинциите Мизия и Тракия. – В. Търново, 2009, 308-309.
- [2] **Маджаров**, М. Римски пътища в България..., 256–320.
- [3] **Делирадев**, П. Принос към историческата география на Тракия. II, 1953, 302.
- [4] **Кисъв**, К., Д. Давидова. Археологически разкопки на тракийско скално светилище в местността Заград, край с. Забърдо, община Чепеларе. – Археологически открития и разкопки през 2007 г., С., 2008, 193–195.
- [5] **Дамянов**, Д. Археологически проучвания на територията на община Смолян. – Rhodopica, 2007, 1, 105.
- [6] **Дамянов**, Д. Смолянската крепост в местността Турлука – Средни Родопи. – Известия на Националния археологически институт, XL, 2012, 81–105.
- [7] **Караманджуков**, Хр. Преди 223 години в Родопите. Пътуването на Пол Лукас. – Родопа, 1929, VIII, 2.
- [8] **Маджаров**, М. Римски пътища в България..., 277-278.
- [9] **Киряков**, Ат. Две крепости по горното течение на р. Арда. – Rhodopica, 2002, 492–407.
- [10] **Дамянов**, Д., Бояджиев Н. Издирвания на археологически обекти на територията на община Смолян. – Археологически открития и разкопки през 2012 г., С., 2013, 545 сл.
- [11] **Маджаров**, М. Римски пътища в България..., 279-280.
- [12] **Маджаров**, М. Римски път от Филипопол през Родопите за Егейско море. – Известия на музеите в Южна България, 14, 1988, 99 и сл.
- [13] **Кисъв**, К., Маджаров М. Новооткрит римски път в Средните Родопи. – Минало, 2001, 1, 5 – 10.
- [14] **Раговић-Решиќан**, М. Povdom novih nalaza miliokaza u zaledu Risinijuma (Risna). – In: Putevi i komunikacije u antici. Beograd, 1980, 21 – 38.
- [15] **Маджаров**, М. Римският път Ескус-Филипопол. Пътни станции и селища. Пловдив, 2004, 17.
- [16] **Маджаров**, М., Д. Дамянов, Н. Бояджиев. Римският път през Радюва планина. – In: Studia in honorem Aleksandrae Dimitrova-Milcheva. Югоизточна Европа през античността (VI в. пр. Хр. - началото на VII в. сл. Хр.), С., 2008, 256 – 265; **Маджаров**, М. Римски пътища в България..., 299 сл.
- [17] **Маджаров**, М. Римски пътища в България..., 309.

[18] **Asdracha**, C. La region des Rhodopes aux XIII e et XIV e siecles. – Etudes de géographie historique. Athen, 1976, 294 p.

[19] **Караманджуков**, Хр. Преди 223 години в Родопите..., 2; Viquesnel A. Voyage dans la Turquie. Description physique et géologique de la Thrace. Paris, 1868, II, 480, sqq.

[20] **Кисъов**, К., Маджаров М. Новооткрит римски път в Средните Родопи..., 5 сл.; Делев, П., Хр. Попов. Античната пътна мрежа в района на Средна Места. – Във: Копривлен, 1, София, 2002, 55 – 60; Маджаров, М. Римски пътища в България..., 309-320.

[21] Маджаров, М. Римски пътища в България..., 62.

Περίληψη

Η περιοχή της Μέσης Ροδόπης είχε μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων στα Βαλκάνια από την αρχαιότητα. Αυτό οφείλεται και στο γεγονός ότι εδώ πραγματοποιήθηκε την άμεση σχέση μεταξύ της θρακικής γης και του βόρειου Αιγαίου. Ιδιαίτερα ενεργητικά ήταν οι επικοινωνίες κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής. Στην περιοχή αυτή εντοπίστηκαν οι τρεις μεγαλύτεροι ρωμαϊκοί δρόμοι: Κεντρικός, Ανατολικός και Δυτικός. Οι δρόμοι αυτοί σύνδεσαν την κύρια πόλη της ρωμαϊκής επαρχίας της Θράκης - Φιλιππούπολη, με τις μεγάλες πόλεις κατά μήκος της βόρειας ακτής του Αιγαίου και με τον ανώτερο ρωμαϊκό δρόμο - Via Egnatia.

Για τους Ρωμαϊκούς δρόμους στην οροσειρά της Ροδόπης πραγματοποιήθηκαν αρκετές έρευνες και υπάρχει και μια σημαντική βιβλιογραφία. Ευτυχώς στη περιοχή της Ροδόπης είναι διατηρημένα τμήματα των ρωμαϊκών δρόμων, το οποίο επιτρέπει μια σειρά από συγγραφείς να συμμετέχουν στις μελέτες των δρόμων.

Εκτός από τους παραπάνω τρεις σημαντικούς Ρωμαϊκούς δρόμους στη Ροδόπη υπήρχαν και πολλοί με ένα τοπικό χαρακτήρα. Αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι οι κύριοι Ρωμαϊκοί δρόμοι - λαμβάνοντας υπόψη τα δρομολόγια τους, τον τρόπο κατασκευής και την ταξινόμηση. Κατά τη διάρκεια της παρουσίας αναφέρθηκαν εν συντομία τα αρχαία χωριά και κάστρα, κατά μήκος των δρόμων που έχουν περάσει. Αυτό με τη σειρά του δίνει μια σαφή ιδέα για την συνολική εμφάνιση της περιοχής της Μέσης Ροδόπης στο σύστημα των ρωμαϊκών δρόμων.

Ο κεντρικός ρωμαϊκός δρόμος ήταν η πιο άμεση οδική αρτηρία, η οποία κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους ήταν σύνδεση μεταξύ της Φιλιππούπολης και της Εγνατίας Οδού και των πόλεων του Αιγαίου. Από τους τρεις μεγάλους Ρωμαϊκούς δρόμους, αυτός είναι ο μόνος που βρίσκονται στην περιοχή της Κεντρικής Ροδόπης. Νότια από την Φιλιππούπολη εντοπίστηκε από ψηλά στα βουνά Chernatitsa μέχρι να φτάσει τα σημερινά βούλγαρο-ελληνικά σύνορα. Από εκεί, η κατεύθυνση του ήταν προς το μεγάλο οδικό σταθμό Torigus, που βρίσκεται στην Εγνατία Οδό, δυτικά της σημερινής πόλης της Ξάνθης (Ελλάδα). Ο κεντρικός ρωμαϊκός δρόμος ως ανεξάρτητο αρτηρία μπορεί να οριστεί ως «Ρωμαϊκός δρόμος Philirrolis - Torigus». Η δημιουργία του με σταθερές πέτρες έχει γίνει ακόμα και στα πρώτα χρόνια μετά την κατάκτηση της Θράκης από τους ρωμαίους.

Ο ανατολικός ρωμαϊκός δρόμος συνέχισε τη σχέση της κύριας πόλης της επαρχίας της Θράκης - Φιλιππούπολης με την διάβαση Torolovska με το εσωτερικό της οροσειράς της Ροδόπης και με την

κοιλιάδα του ποταμού Άρδα . Ο κύριος λόγος για την κατασκευή του ήταν τα μεταλλεύματα στην περιοχή της Ροδόπης . Ο δρόμος ήταν στρωμένος με παράκαμψη στα πιο εύκολα ορεινά μέρη στις περιοχές Dobrostan, Krushevska, Radyna που βρίσκονται εξ ολοκλήρου στην περιοχή της κεντρικής Ροδόπης . Μετά το χωριό Momchilovtsi παίρνει την ανατολική κατεύθυνση προς την κάτω ροή του ποταμού Άρδα και προς την Αδριανούπολη .

Οι μελέτες για τον Ανατολικό Ρωμαϊκό δρόμο μέσα από την Ροδόπη δείχνουν που αναπτύχθηκε σύμφωνα με το έδαφος και τις ευκαιρίες για την ευκολότερη προμήθεια με πέτρες για να σχηματίζουν την επιφάνεια του δρόμου.

Ο δυτικός ρωμαϊκός δρόμος όπως και οι άλλοι Ρωμαϊκοί δρόμοι στα βουνά της Ροδόπης, γίνεται σε οποιοδήποτε από τα διάσημα ρωμαϊκά οδηγούς. Η ύπαρξή του ως ανεξάρτητο δρόμο που συνδέει τη Φιλιπούπολη στον τομέα των οδικών σταθμό Besarara και ορεινού όγκου της Ροδόπης και την κοιλιάδα του ποταμού Μέστα και το Αιγαίο, μπορεί να κριθεί μόνο από τις ακόμα καλά διατηρημένα τμήματα του οδοστρώματος στο δρόμο και να ανακαλύψουν αρχαιολογικά και αρχιτεκτονικά λείψανα κάποια αρχαία χωριά που βρίσκονται κοντά τη διαδρομή του. Η γενική κατεύθυνση του δρόμου ήταν βορειοανατολικά - νοτιοδυτικά. Ο τρόπος του σχηματισμού του οδοστρώματος και του πλάτους του οδοστρώματος του Δυτικού Ρωμαϊκού δρόμου είναι πανομοιότυπος με εκείνο του Κεντρικού και Ανατολικού δρόμου. Είναι πιθανός ότι το στρώμα σε αυτούς τους δρόμους την έχουν κάνει ταυτόχρονα - κατά τα πρώτα χρόνια μετά την κατάληψη της Θράκης από τους Ρωμαίους.

Ο δυτικός ρωμαϊκός δρόμος λειτουργούσε πιο εντατικά μετά από την αρχή του τέταρτου αιώνα, όταν η ρωμαϊκή πόλη της Νικόπολης ad Nestrum ήταν στο αποκορύφωμά της. Σε αυτό το χρονικό διάστημα, για πρώτη φορά στον οδηγό Burdigalskiya εμφανίζεται και το όνομα του σταθμού Besarara από τον οποίο νότια πηγαίνει στα βουνά της Ροδόπης. Κατά την περίοδο αυτή , ο Δυτικός ρωμαϊκός δρόμος ως ανεξάρτητη αρτηρία θα πρέπει να ορίζεται ως εξής: «Η ρωμαϊκή οδός Φιλιπούπολη - Besarara - Nikipolis Nestum - Φίλιπποι.»

Φωτογραφίες:

Εικόνα 1. Χάρτης των βασικών ρωμαϊκών δρόμων μέσα από την Ροδόπη(συγγραφέας M. Madjarov)

Εικόνα 2 . Τμήμα της διαδρομής του Κεντρικού ρωμαϊκού δρόμου στην Ροδόπη κοντά στην κορυφή Golyam Persenk (Φωτογραφία : Δ. Damianov)

Εικόνα 3 . Τμήμα της διαδρομής του Κεντρικού ρωμαϊκού δρόμου στην Ροδόπη νότια του χωριού Turyan (Φωτογραφία : M. Madjarov)

Εικόνα 4. Κομμάτι με διατηρημένο λιθόστρωτο του Κεντρικού ρωμαϊκού δρόμου στην Ροδόπη στη βορειοδυτική πλαγιά της κορυφής Kom (Φωτογραφία : Δ. Damianov)

Εικόνα 5. Προφίλ του Κεντρικού ρωμαϊκού δρόμου κοντά στην κορυφή Persenk (φωτ. M. Madjarov)

Εικόνα 6. Οδοστρώμα με πέτρες στον ανατολικό ρωμαϊκό δρόμο στην Ροδόπη στους δυτικούς πρόποδες της κορυφής Studenetz (φωτ. M. Madjarov)

Εικόνα 7. Διατηρητέα τμήμα του οδοστρώματος στη Δυτική prezrodopski ρωμαϊκής οδού στην περιοχή Markovo Kale (φωτ. M. Madjarov)